

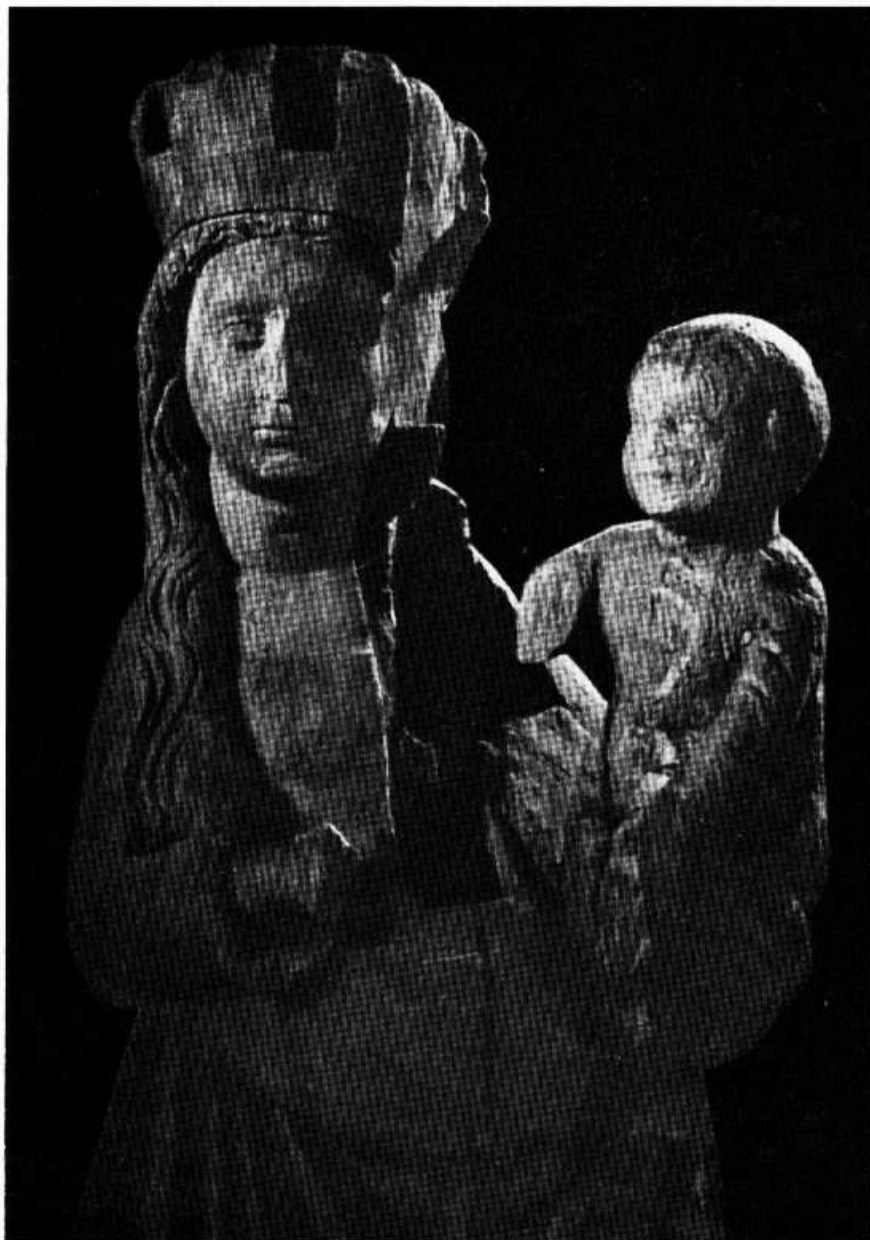
MAARJAMAA

EESTI KATOLIIKLASTE RINGKIRI

Nr. 2 (16)

VII aastakäik

Paastu-maarjapäeval 1968

Käesoleval sajandil võib öelda, et Soome on olnud niisama kaua protestantlik kui ta varemini katoliiklik oli. Katoliiklikust keskajast on säilinud tänini kaheksakümne vana kivist kiriku ümber. Siin-seal leidub veel mõni Maarja kujuke või pühakupilt seinamaalil...

(lk. 23)

„ISO VELI“

Maarjaama rahvas oli hõimuvendade suus « pikku veli » (väike vend) juba sel ajal, mil mõlema kasvutingimused ühesugused näisid. Võibolla hääldati seda nime tihtipeale üleolevalt, kuid väljendus polnud kuidagi moodi õhust võetud: ümmarguselt miljon eestlast polnud väliselt muud kui « pikku veli » arvult kolm korda priskema naabri kõrval.

Juba tollal võis arvata, et see suhe aja jooksul soomlaste kasuks muutub. Ning siis tõi sündmuste käik üsna järsu ja kurva pöörde eestlaste jaoks: meie arv ei kasvanud enam, vaid kahanes; veel praegu asub Soome lahe lõunakaldal vähem eestlasi kui Teise maailmasõja puhkedes, kuna hõimuväljed rühivad rõõmsasti viienda miljoni poole. Käesoleval silmapilgul paistab ainult aja küsimus olevat, millal saavutatakse suhe üks viie vastu.

Kas me nüüd kadedust tunneme või mitte, soome rahvas on meie « iso veli » (suur vend). Tema elujõu üle peaksime pigemini rõõmu tundma ja järele mõtlema.

Eestlasest katoliiklast huvitab üle lahe vaadates muidugi ka sealsete usuvendade elu-olu, ning selles asjas kaob suuruse-vahekord ühtäkki olematuks: mõlemal pool lahte leidub praegu umbes ühepalju katoliiklasi. Kuid siinkohal ei saa meie sihiks olla võrdluste tegemine, sest kasutadaolev ruum ei luba isegi mitte hõimumaal valitsevat olukorda küllaldase üksikasjalikkusega kirjeldada.

Kuna katoliiklasi on nii vähe — ainult pool promillikest maa elanikkonnast — saaks nende elust küll ka vähestel lehekülgedel võrdlemisi pädeva ülevaate tuua. Ent nüüsguse mooduse vastu räägib kaks kaaluvat asjaolu: esiteks ei

soovi soome katoliiklased ise mingi « omaette selts » olla, teiseks olenevad nad paratamatult suure enamuse loodud miljööst.

Seda eriolukorda arvesse võttes püüavad järgnevad leheküljed kõigepealt visandada pildi nendest usulistest probleemidest, mida Soomes praegu arutatakse. Sellepärast anname esiteks sõna kahele luteri kiriku liikmele. Noorsootegelane Vuokko Jarva Helsingist kõneleb soome nüüdisnoorte suhtumisest usuküsimustesse ja ühe Oulu kõrgema tütarlastekooli õppejõud Anni Ahava kavatsuselolevast usuõpetuse-reformist. Lõpuks esitab kirjanik Göran Stenius tütar Birgitta, aktiivne liige ühes pealinna rootsikeelses katoliiklikus noortegrupis, enese ja eakaaslaste visiooni katoliiklusest Soomes. Kõigile kolmele tänu tutvustamisvaeva eest! Soome ortodoksse kiriku juurde loodame lähemas tulevikus eraldi tagasi tulla.

Lõpuks tuleb esile tõsta paar silmatorkavat seika. Esiteks seda, et a. 1967 tähistab tõenäoliselt päris uue ajajärgu algust soome katoliku kiriku elus. Juba sel lihtsal põhjusel, et senini ladina keeles toimetatud jumalateenistus võib nüüd areneda kohalikes keeltes. (Muide: kui Soome a. 1920 usuvabaduse välja kuulutas, oli olemas ainult kaks omamaalastest preestrit, kuna usklikud asusid laialipillatult suurel maal. Vajati vaimulikke väljastpoolt. Valik langes peaaegu juhuslikult hollandlastele). Teiseks astus ametisse uus piiskop, kes on alles noor mees — ta saab homme 43-aastaseks — kuid siiski juba ka väljastpoolt oma kirikut head vastukaja leidnud. Meie südamlikud õnnesoovid temale sünnipäevaks ja eelseisvaks apostlikuks tööks!

AVALIK KIRI RISTITUULE

Lapse kasvamist peetakse loomulikuks nähtuseks. Kellelegi ei torkaks pähe lapsele ütelda: sa ei tohi enam suuremaks kasvada kui praegu, vanemagi ei olnud ju pikem. Seevastu kuulatakse sageli: *see asi on alati nii olnud*, seda ei saa muuta. Nii seatakse lapse ja noore vaimsele kasvamisele piire. Kuid kõige hiljemalt siis kui noor läheb kodunt ära tööle või õppima, märkab ta,

et vanemate poolt pealepandud piiridest lahtikasvamine osutub paratamatuks. Vanemate käsu-keelu alt lahtisamine tähendab sageli ka eemaldumist nende õpetatud mõtlemisviisist ja maailmavaatest.

Praegune eraldusjoon vana ja noore sugupõlve vahel on meie maal märksa selgem kui mõnikümmend aastat tagasi. Üheks peapõhjuseks osutub nüü-

---

MÕNINGAID AASTAARVE SOOME KATOLIKU KIRIKU AJALOOST

- 11.s. *esimesed kokkupuuted ristiusuga (idast ja läänest)*
12.s. *tõsisemad misjonikatsed Rootsis*
- 13.-18.s. «ROOTSI AEG» (*Soome on Rootsi kuningriigi osa*)
13.-16.s. *katoliiklik ajajärk*
16.s. *alates protestantlik ajajärk*
1595 *katoliku usk keelatakse seadusega ära*
- 1721-1917 «VENE AEG» (*Soome on Vene impeeriumi osa*)
1781 *sisserännanud katoliiklastele tagatakse usuvabadus*
1799 *esimene katoliiklik jumalakoda pärast usu-uudet ehitatakse garnisoni-kirikuna Viiburis*
1860 *Helsingi garnisonile ehitatakse teine (püha Henriku) kirik*
1869 *luteri kirikust väljaastumine pole enam karistatav*
1903 *esimese soomemaalasena pärast reformatsiooni pühitsetakse preestriks Wilfrid Christerson (Pariisis)*
- 1917 - ISESEISVUSE-AEG (*Soome Vabariik*)
1920 *usuvabaduse väljakuulutamine (kloostrite asutamise keeld jääb püsima)*
1920 *paavst Benedictus XIV loob Soome apostliku vikariaadi ja teeb uue ala vaimuliku hooldamise ülesandeks Püha Südame kongregatsiooni Madalmaade provintsile*
1922 *apostlik administraator M. H. Buckx astub ametisse esimese katoliikliku ülemhinge- ja karjaseks Soomes*
1934 *apostlik vikaar G. Cobben astub ametisse*
1942 *Soome Vabariik loob esinduse Püha Tooli juurde*
1949 *prantsuse dominikaamid avavad Helsingis kultuurivahendamisinstituudi Studium Catholicum*
1955 *paavst Pius XII loob Helsingi piiskopkonna*
1964 *Myllyjärvi ökumeenilise keskuse avamine*
1967 *piiskop Paul Verschuren astub ametisse*

disnoorte keskmiselt märksa kõrgem haridustase, sellega võrreldes mis vanemal põlvkonnal oli omal ajal võimalik saada. Ka pole massmeediate tähtsus teadmiste vahendajana ja mõttemaailma avardajana sugugi tühine. Suurem teadmistepagas annab noortele üsna aegsasti võimaluse iseseisvaks mõtlemiseks ning oma arvamise väljakujundamiseks. Ka majanduslik rippumatus on nüüd palju suurem kui varem, samuti pakub kiirelt linnastuv ühiskond noortele märkimisväärseid kõrvalteenimise-võimalusi.

Teatevahendid süvendavad vastuolusid veel selleski mõttes, et nad annavad noortele soodsa võimaluse uute veendumuste väljahüüdmiseks. Need seisukohavõetud pole sugugi täis kiitust vanema sugupõlve innukusele ja sangaritegudele, vaid vanadelt nõutakse seisukohtade revideerimist nii mõneski piinlikus küsimuses. Vanema põlvkonna inimene haavub kergesti, kui tema meelest põhilisi eluväärtusi pilgatakse või ümber hinnatakse. Noor inimene jälle pörkub müüri vastu, kui ta üritab mõtlevahetuse-kontakti vanematega. Siit sünnibki meie problemaatiline olukord, mis on jõudnud selleni, et mõlemal poolel rünnatakse ägedasti teist ega leita ühist keelt. Selleks et asjast terve nahaga pääseda ja üheskoos tulevikku chitada, nõuaks olukord head tahtmist nii ühelt kui teiselt poolelt.

See mõistatahtmise puudumine käib ka päris isiklikult minu kui noorema inimese kohta. Kui asja lähemalt vaaten, on « sütel süüdi, kuid sepal samuti ». Vanemad inimesed arvavad vält, et noortel ei saa juba lühikese eapõhjal küllalt elukogemusi olla. Noorte arvamisest selle oletusega nokauti löönud, tõmbuvad nad « kes elab see näeb » - linnusesse tagasi. Noored omakorda võtavad arvustelu ja arutelu märklauaks just nende põhilised eluväärtused: Jumal, isamaa, kodu. Vanemate meelest on see solvamine: eks ole ju nemad nood väärtused pärinud oma vanematelt, kellele nad olid iseenesest selged. Nii pööravad vanad südametäiega noortele selja ja keelduvad selles asjas kasvõi ühtainsat sõnagi lau-

sumast. Noortele näivad vanemad seda enam ainult piirajate ja määrajatena, kes pakuvad neile valmislahendusi, mõõnmata noortele ebaõnnestumise õigust ning üritamata nende raskustest aru saada. Selles on noored ise süüdi: nad ei arvesta ei muutunud olude ega oma kõrgema haridustasemega. Nad ei taipa, et inimene pole põhjatu nagu papi kott, et vanad ehk ei jaksagi kõiki maailma sündmusi jälgida, ja et neilt ei saa seda nõudagi. Samuti ei mõtle nad sellele, et vanemad pole mingid jõhobused, vaid niisama hõlpsasti haavuvad ja end kaitsvad inimesed nagu noored ise.

Kes suudaks küll selle külma sõja haavad kinni nõeluda? Võibolla oleks abi sellest, kui noored õpiksid nägema ja tunnustama vanema põlve piire. Või kui vanemad annaksid lastele ebaõnnestumise ja peaga vastu seina jooksmise õiguse. Kuidas võiks muidu teada saada, et sein on kõva ja teeb pähe muhu? Või aitaks sellest, kui noored annaksid vanematele õiguse rahu vananeda, ja vanemad noortele õiguse kasvada?

Just usust kõneldes toovad erinevad ettekujutused maailmast kaasa hulga väärkäsitusi, mis tohiksid olla sekularisatsiooniks nimetatud nähtuse peapõhjus. Meie soome ühiskonnas oli riitusk veel käesoleva sajandi alguses täiesti ühtlane süsteem kindlakskujunenud käitumistavade ja kultusevormidega. Meie luterlikku kirikut on tugevasti kujundanud äratusliikumised, mis pakkusid kõik — olgugi et igauks isemoodi — inimesele läbikristliku ühiskonna kaitset. Kui siis soomlase maailm avarduma hakkas ning iseseisvus tõi võimaluse muid rahvaid lähemalt tundma õppida, ei paistnud päritud käitumisreeglid enam otstarbekohased olevat ega isade usk iseenesest selge. Lisaks tulid töölisliikumise nõudmised: kirik asetuse nende vastu ja kui veel igasugu konservatiive kiriku varju taganes, oligi noorsoo vastuseis valmis.

Järgnes laialdane irdumine kiriku mõjupiirkonnast ja nn. nimekristlaste tekkimine, kes kuulusid kirikusse nagu mõnda paremat sorti heategevasse asu-

tusse. Aastakümnete möödudes hakkas kristlik maailmavaade ise inimestes lagunema ning tänapäeva noorsoo rünnakud ei ole enam suunatud niivõrd kiriku kui teoloogia ja kristliku mõtteviisi vastu üldse. Kriis kirikus eneseteritab seisukorra veelgi teravamaks: vanemad usklikud kaitsevad päritud kristlikkust ning peavad nooremaid usumehi, kes katavad muutunud olukorrast aru saada, « isade usu vesistajateks ».

Meie, noored, kogeme ristiusu kuulutamist katsena meid raudrüüsse toppida, mis on juba minevikku kuuluva ühiskonna jäänus. Meie arust on see viimane katse meid vanade, meile juba tähtsusetuks muutunud väärtuste külge siduda. Sellepärast jätame me parem kõik ususse puutuva koguni kõrvale ja koondame oma tähelepanu selle maailma asjadele. Me laseme kirikul ja pastoritel oma asja ajada, kehitame nende jutluste peale õlgu ja soovime et meid ainult rahule jäetaks.

Me ei koge seda maailma hädaoruna, millest vaja kuidagi moodi pääseda, me ei pea iseennast vaeseks patuseks, kellel on tarvis Jumala halastust. Niisugune mõte on lihtsalt ajast ja arust noorele inimesele, kes teab mida ta tahab, kes valmistab end ette vabalt valitud kutsetöök, kellele linnaühiskond annab võimaluse vabalt sõprusringkonda valida. Meile igavese elu igatsusest, viimsest kohtupäevast või taevast ja põrgust kõnelda on niisama tühi töö kui seda teha kapsaaeda sattunud sokule. Mõnda üksikut huvitab küll veel elu mõtte küsimus, inimese ülesanded maailmas ja inimsoo tulevik. Neile pakutakse mujalt täiesti konkreetseid lahendusi ja tegevuskavu: maailmarahu, arenemisabi, perekonna-poliitika, sõnavabadus, õiglasem ühiskonnakord... Asi

pole sugugi nii, et maailmavaatelised küsimused ei huvitaks ühtki nooremaelist, aga kui me hakkame neist rääkima kirikurahvale, saame kuulda meie arust väga lapsikuid vastuseid. See ajab meid vihale ja me ründame kogu senist mõtteviisi, ilma et teeksime suuremat küsimust sellest, kust see kõik võiks tulla. Tähtsamad väärtused mida meie tunnustame on arukus ja teravus.

Me oleme harjunud kannatusi paheks pidama ja õnnelikku elu hüveks; me ei julge ebakindlat riskeerida, me ei julge oma elevandiluatornidest alla astuda, lagedale väljale, mõttevahetusse ja mõistatavüüdmissse, muutumisse ja kasvamisesse. Sellepärast reageerime iga meie omast lahkumineva arvamise peale vasturünnakuga ja kasutame survet, kus aga jaksu jätkub, selleks et teisi siduda. Niisuguses teguviisis on süüdi nii noored kui vanad.

Luuka evangeeliumi teise peatüki lõpus on lugeda et « Jeesus kasvas tarkuse ja ea ja armu poolest Jumala ja inimeste ees ». Kas see kasvamine on Jeesuse, apostlite ja mõningate kirikuliste eesõigus? Kas meil, lihtsurelikel, tuleb ainult kukusti uskuda seda mida autoriteedid kuulutavad? Kas peame rahule jääma nende vagade rööbastega, mis meile kätte antakse, selle peale vaatamata et need ei sobi üldse praegustesse oludesse? Kas võib öelda, et meil pole õigus, et oleme eksiteel, kui tahame uurida ja eksidagi, et aga leida midagi tõest? Mina palun iseenelele ja igale inimesele õigust kasvada tarkuse, ea ja armu poolest Jumala ja inimeste ees. Mitte üksteist rünnates ja süüdistades: sinul pole õigus, sest sa mõtled teisiti kui mina, vaid iseenelele ja teistelegi ruumi tehes ning lammutades kasvõi müüre kui muidu ei saa.

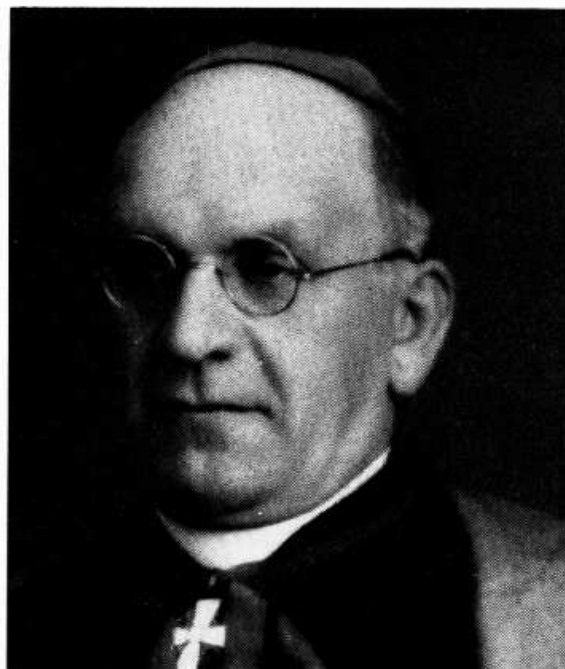
Rahu teile.

Vuokko Jarva

SOOME KATOLIIKLASTE
ÜLEMHINGEKARJASED
(1921-1968)

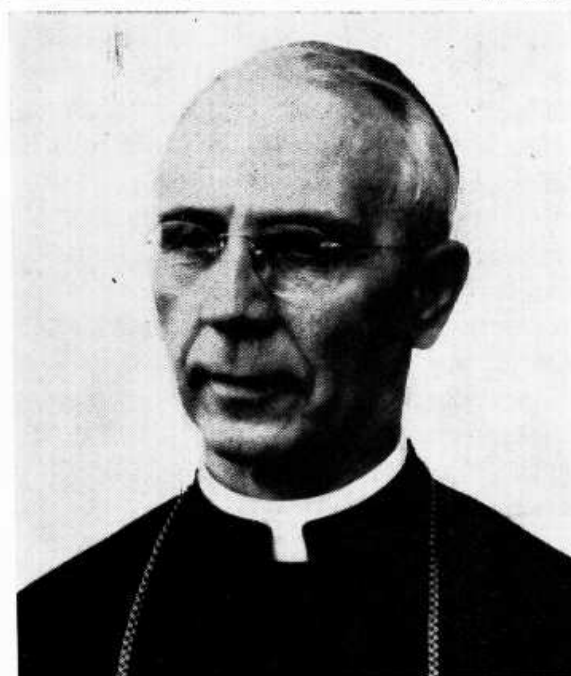
Michael H. Buckx (1921 - 1934)

Sündinud a. 1881 Bornis (Madalmaadel). Õppinud Leeuwenis ja Roomas, usuteaduse doktoriks 1906, Soome apostlikuks administraatoriks 20.3. 1921. Valiti piiskopiks ja nimetati apostlikuks vikaariks 1923, pühitseti piiskopiks Helsingis 15. aug. 1924. Lahkus ametikohalt omal soovil a. 1934. Suri a. 1946.

Gulielmus Cobben (1934 - 1967).

Sünd. a. 1897 Sittardis (Madalmaadel). Pühitseti preestriks 1924 ja saabus samal aastal Soome. Valiti piiskopiks ja nimetati apostlikuks vikaariks a. 1934. Kui Soome apostlik vikariaat a. 1955 piisopkonnaks tehti, sai temast Helsingi piiskop. Lahkus ametist tervislikel põhjustel a. 1967.

Paul M. Verschuren (1967 -)

Sündinud a. 1925 Bredas (Madalmaadel). Õpingud Roomas ja Nijmegenis: kanoonilise õiguse doktor 1954, eraõiguse litsentsiaat 1960. Soome saabus ta a. 1965, kus pühitseti samal aastal Helsingi koadjuutor-piiskopiks. Astus eelkääija ametisse 10. sept. 1967.

kutsumuseks. Kui siis oma usutunnistus kiriku ühise pärimuse taustale seada, juhatab see õpilasi tajuma ja taipama, miks näiteks meile, luterlastele, just õigeusk mõistmine usu põhjal kõige kallim on. Samas saab kätte näidata meile omase pärimuse ajaloolisest arenemisest johtuvaid ühekülgeid rõhuasetusi (näiteks Melanchtoni ja nn. ortodoksse luterlikkuse mõju üld-luterlikule õpetusele) ning ka seda, mis alal nõuaks ökumeenilise meelsuse poole püüdmine uuendusi kodumaise kiriku juhtimises ja tegutsemisviisis. Õpilased peavad jõudma mitmekülgselt põhjendatud äranägemisele, et meie, luterlased, oleme vaid väike osa ülemaailmsest Kristuse kirikust. Meie kanda on osa süüd kiriku tegeliku killustatuse asjas, kuid meil on samuti oma ülesanne nähtava ühtsuse teostamise suhtes. Niisugune ökumeenilises vaimus antud konfessionaalne usuõpetus suudaks kasvatada armastust oma kiriku vastu ning ühtlasi süvendada vastutustunnet kogu kiriku saatuses eest.

Kõigis keskkooli õppeaineis valitseb praegu püüd lühiduse ja olulise väljatoomise poole. See käib ka usuõpetuse kohta. Kirikute praegust olukorda arvesse võttes osutub aga just ökumeenilisele seisukohale asetumine parimaks keskendamise- ja lühendamisevahendiks, samuti sobib see kogu õppeainet läbi viia ja kooshoidvaks juhtmõtteks. See käib kõigepealt gümnaasiumide ning keskkoolide viimaste ja keskmiste klasside kohta, kuid tuleb teatavates küsimustes algklassideski arvesse.

Ökumeeniline seisukoht peaks kõigepealt mõjutama kiriku ajaloolisest kasvamisest pakutavat üldpilti. Mina võtan selle ülevaate alguses põhjaliku uurimise alla kiriku ühtsuse sellisena kui see oli olemas ristikoguduse algajal, nimelt evangeeliumi, ristimise ja armulaua ühtsusega. Vaatlen kõiki neid raskusi ja omavahelisi nõupidamisi, mida ühtsuse säilitamise püüde tegelikult enesega kaasa tõi. Pärast seda esitan kristlaskonna killustatuse KMN-is ilmestuva rinde põhjal: parem ja vasem tiib, mõõdukam tsentrum ning väljaspool seda organisatsiooni seisvad kirikud või usu-

lised rühmitused. Niisuguse ajaloolise käsitluse valgusel tulevad suured lahkuminekud hästi esile. On tähtis, et peatume killustatuse põhjustel võimalikult igakülgselt, nii et ka selleks kaasa mõjunud mitte-teoloogilised, sotsioloogilised ja psühholoogilised tegurid külaltdaselt tähelepanu leiavad. Trento kirikukogu näiteks tuleks esitada nii et saab nähtavaks, kuidas tolleaegne üldlukord mõlema poole seisukohti ikka teravamaks ajas.

Ülevaade lahusseisvatest kirikutest nõuab vastukaaluks tugevasti rõhutatud lähenemispüüete kirjeldamist samal ajaloolisel taustal: humanistlikud ühinemiskavad 16. sajandil, müstilis-spirituaalsed ühtsuspüüded (pietism, vennastekogudused ja 18.s. äratusliikumised) ning nende saavutused (« tööühtsus »), ja lõpuks 19.s. sündinud ühinemisliikumine, mille pidev kasvamine olevikku ulatub.

Praegu tarvitusel olevate õpikute aine lõpeb ökumeenilise liikumise kirjeldamisega. See seisab niisiis raamatu viimastel lehekülgedel ja need jõutakse õppeaasta lõpul hädavaevu läbi võtta. Liikumist tutvustatakse seal ühe kirikliku vooluna teiste hulgas. Ühinemispüüdluste-peatüki paigutamine ettepoole varuks sellele piisava tundide arvu ja hõlbustaks kõigi kiriklike eluavalduste hindamist ökumeenia valgusel.

Ühelgi tingimusel ei tohiks nende püüdluste käsitlemine jääda kirikuloolisele tasemele, s.t. kongresside ja aktsioonide loeteluks. Kõigepealt tuleks selgeks teha keskne ökumeenia mõiste ning see, kuidas ühtekuuluvustunne on ökumeenilise liikumise kestel kasvanud ja süvenenud.

Asjalikud teadmised sel alal on ka parimaks üleskutseks igale Jumala rahva liikmele ühtsuse teostamiseks isiklikus elus. Eriti tähtsatena tuleks õpilastele tutvustada KMN-i avalikke seisukohavõtte ülemaailmse ulatusega sotsiaalküsimustes, nagu rassiprobleem, relvastuse vähendamine, sõja hukkamõistmine jne. See oleks asjalikuks apoloogiaks kõige selle kirikukriitika vastu, mida levitavad tänapäeva teatevahendid.

Alles siis kui olen kiriku üldise arenemise ja ühinemisüritused sel viisil läbi võtnud, asun vaatlema erikirikuid ning üksikute panust Kristuse kiriku rikastamisel.

Õpilastele tundmatute kirikute tutvustamine ökumeenilises vaimus esitab õppetööle niihästi sisulisi kui ka meetoodilisi nõudmisi. Igast kirikust tuleb anda nii tõetruu pilt kui vähegi võimalik. Tänapäeval leidub selleks palju teid; võõraste kirikute tundmaõppimisest võib koguni saada ökumeeniline tegevus. Selleks aitavad kaasa külas käigud teiste kirikute tööpaikadesse, käsitledava koguduse esindaja klassi ette kutsumine õpilaste küsimusi vastama, liturgilisi talitusi esitlevad heliplaadid ja filmid ning väljavõtted antud kiriku kirjavarast. Õpilastele võib anda selgitamiseks ja võrdlemiseks tekste palve- ja muudest kiriklikest raamatutest. Iga kiriku talitustest-õpetustest püüame aru saada « seestpoolt », s.t. küsides, mida need asjaomastele enestele tähendavad, hoidudes poleemilisest ja arvustavast hoiakust. Niisugusel teiste kirikutega tutvumisel võib õpetaja teinekord ka iseenese jaoks usulisi aardeid avastada. Minule juhtus nii kui lugesin idakiriku teoloogide seletusi ikoonikunsti ja armulaua üle.

Üks abiturient, kes oli jälginud kirikute ühinemispüüdeid ajakirjanduse kaudu, kurtis et kooli-usuõpetus oli temale andnud Lääne katoliiklikust kirikust ainult keskajani ulatava kirjelduse — ajast tulnud puudus! Niisugust asja ei tohiks mingil juhul ette tulla: Rooma kirik, selle praegused uuenduspüüded ja suhted muude kirikutega on nii tähelepanuväärt tegur, et selle käsitlemisele tuleb anda tähtis koht kõige hiljemalt gümnaasiumi õppekavas. Tänapäeva noort huvitab Rooma kirik just sellisena nagu ta praegu on, paavstide Johannes XXIII ja Paul VI ning II Vatikani kirikukogu juhtnööride ellurakendajana. Katoliku kiriku uus seisukoht « lahusolevate vendade » suhtes ja tema agarus kontaktide loomisel teiste kirikutega osutub tugevaks ergutuseks kõigile protestantlike kirikute liikmeile. Katoliikliku Informatsioonikeskuse

poolt avaldatud brošüüride abil saavad õpilased ise tutvuda Vatikani uuendustega ja neis peegelduvate protestantlike mõjudega. Sel viisil suudab usuõpetus kõrvaldada väärhoiakuid ja lammutada tarbetuid vahemüüre. Meil luterlastel on käesoleval silmapilgul Rooma kirikult palju õppida.

Ökumeeniline üldraam tuleb tuluks ka vähemate koguduste esitlemisel. On küllalt põhjust uurida, miks osa neist ikka veel asub väljaspool KMN-i ja edendab seega killustatust. Kui klassis leidub ortodokssesse või muusse vähemuskirikuisse kuuluvaid õpilasi, avaneb keskklassidest peale võimalus nende rakendamiseks oma kiriku tundjate ja teiste õpetajatena. See tõstab nende väärtust klassikaaslaste silmis. Pean oma kohustuseks rääkida võimalikult peenetundeliselt, olgugi et asjalikuks jäädes, nendest võõrastest kogudustest, mille liikmeid leidub õpilaste hulgas. Neid, kes kuuluvad niisugustesse kogudustesse, mis oma ususuuna põhjal kalduvad kõiki teisi hukka mõistma (näiteks vana-laestadiolased), tuleb muidugi püüda ökumeenilise vaimu suunas kasvatada. Vaidlused usuküsimuste üle ei sobi ökumeenia ajajärku. Õpilaste isiklikke usulisi tõekspidamisi tuleb võtta siira usalduse ja austusega. Ka kooliklassis pole õpetaja rohkem kui ainult Kristuse tunnustaja ega saa « pööraja » või rõhuja olla. Meil oleks hea meel, kui ortodoksi kirikusse kuuluvad õpetajad ja õpilased võtaksid vastu meie pakkumise, ühiselt vastutust kanda koolis peetavate palvuste eest.

Usuõpetuse dogmaatilise ja eetilise osa koondamise ja lühendamise jaoks annab ökumeenia häid näpunäiteid. Mina sean võtmepositsiooni needsamad küsimused mis seisavad KMN-i teoloogilise uurimistöo tulipunktis. Nii saab selgeks, et Piibli tundmine on vajalik ökumeenia ja mitte ainult luterluse seisukohast. Tähtis on Uue Testamendi sisemine traditsioon, ja kõigepealt evangeliumide osas. Jätkuks sobib hästi Piibli ja pärimuse suhe: see aitab mõista erikirikute ettekujutusi kirikliku ameti olemusest ja siit lähtudes ka nende väliseid erinevusi.

Kristuse kiriku olemuse selgitamine kujutab enesest ökumeenilise usuõpetuse katsekivi: kirikut tuleb esitella pastuste kogudusena ja rändava jumalarahvana, kuid samaaegselt ka nähtava, tunnistamise ja teenimise tarvis maailma läkitatud inimhulgana. Ühelgi kirikul ei saa üksi « õigus » olla. Ristimissakramendi vaatlemine pakub rõõmu, sest selles asjas on juba jõutud üksmeelsete õpetuslike vaadeteni. Palju raskem on olukord armulauaga seotud probleemide suhtes. Varem õpetati armulauda puudutavaid õpetuslikke erinevusi niisuguse põhjalikkusega, et need enne muid asju mälust esile kerkisid. Nüüd, ökumeenia ajajärgul, peaksime suutma armulauast rääkida nii võimsa osaduse-hümni helidel, et oleksime sunnitud peaaegu vaikima õpetuslikest erinevustest — jäägu need teoloogide uurida! Rääkigem ilmikute keskel armulauast ainult kui kutsest kristlaste ühinemiseks!

Kristuse tunnustamine maailma isandana annab keskse koha sotsiaaleetilistele küsimustele. Viimaste klasside huvi ülemaailmse tähtsusega küsimuste vastu on juba niigi suur — sellepärast on meie kohus nende käsitlelule küllaldaselt tunde varuda. Rassiküsimused, sõja ja rahu probleemid, poliitika ja seksuaaleetika tulevad julgesti käsile võtta ja kristlikust seisukohast läbi valgustada. Selle asemel et kurta luterliku sotsiaaleetika laialivalguvuse üle, võiksime õpilastele tutvustada — Piiblis pakutud aine kõrval — Rooma kiriku seisukohavõtte. Pääasi on väljakasvamise getomeelsest kristlusest.

Siiani visandatud õppekava-ettepanekusse sobivad hästi ka mittekristlikud usundid. Kristlase suhtumine juutidesse nõuab jällegi luteri kiriku eksituste möönmist. Samuti tuleb siin ümber lükata ka need objektiivselt väärad arusaamad paavsti käitumisest Hitleri juudivaenamise ajal, mida näiteks Hochhuti näidend *Asemik* on laiemasse hulka levitanud.

Praeguste koolireformide puhul kõneldakse keskkoolide sihtidest. Teadmiste vahendamise kõrval kerkib nüüd

kohustavalt esile sotsiaalne sihiasetus. Ökumeenia vaimus antud usuõpetus osutab teeneid just sellele sihile. Niisuguse hoiaku poole püüdmine on ju samamisi heade inimlike suhete, rahvusvahelise ja tolerantse meelsuse ning rahuarbastuse kasvatamine. Tuleb õppida tingimusteta Kristuse kiriku liikmeteks tunnistama kõiki, kes on ristimise-armu osaliseks saanud. Noori tuleb kasvatada nii, et nad püüavad mõista ja austada ka neid usuelu väljendusi, mis on neile võõrad ja võibolla koguni vastumeelsed.

Kartustest vabad ja oma veendumustes sisemiselt kindlad noored on kõige paremini ette valmistatud selle asjaliku dialoogi vastu, mis on tänapäeva kõige tulemusrikkamaks misjonitööks, toimu-gu see kodus või kaugel. Ökumeeniliselt orienteeritud kasvatus tähendab ilmiku vastutustunde küpsemist ja Jumala tahtmise teatavakstegemist mitmesuguste elukutsete, majanduse ja poliitika ruumis.

Kirikute ja kristlaste omavahelised arusaamatused-pahandused johtuvad suurelt osalt hoiakust. Kui tahame muuta hoiakut, tuleb alustada noortest. Selles mõttes seisavad keskkoolid võtme-positioonil ja usuõpetus osutub paljulubavaks võimaluseks vahemüüride lammutamisel ning uue traditsiooni loomisel, traditsiooni, mis peab Kristuse kiriku ühtsust kogu kristlaskonna ülimaldaks sihiks. Koolis omandatud ökumeenilist vaimu saavad soome noored ellu rakendada huvi- ja teenistusreisidel, mis viivad neid üha sagedamini paljudesse maailma maadesse.

Lõpuks mõni sõna õpperaamatutest. Lahti Suveülikoolis sai meile selgeks, et vähemalt luterlikus usuõpetuses kasutatavad õpikud jätaavad palju soovida. Meie kirik pole sugugi teiste koguduste rünnakusihiks, mida mõned pealkirjad eeldavad. Kuna õpperaamatud üldiselt vähe ökumeenilist vaimu sisaldavad, tuli kuuldavale niisugunegi soov: koolivalitsus vaadaku nad läbi ja keelustagu ökumeenilises mõttes alaväär-tuslike õpikute tarvitamine. Kuid ega õpikud tohi õpetamist aheldada: uuen-

datud väljaannet ja kohandatud õppekava oodates võib iga õpetaja oma töökohal üritada õpetuse kujundamist ökumeenilises vaimus.

Anni Abava

KATOLIKU KIRIK SOOMES

Praegu leidub Soome viies koguduses ümmarguselt 2600 usklikku paarikümne preestri juhtimisel, üks dominikaanide ja üks ökumeeniline keskus. Need andmed loovad tagasihoidliku, kuid kindlapiirdelise mulje katoliku kiriku olukorrast meie maal. Ent nendest arvudest pole näha, et suur osa meie kahest ja poolest tuhandest katoliiklasest on võõrast päritolu ja et ainult üks vaimulikest tuleb Soomest. Varematel aegadel kandis kogu kirik võõrast pitserit ja sel põhjusel on ta mõnes mõttes praegugi veel rahvast eemale jäänud. Igatahes on võõras olemus olnud ja on ikka veel üks siinse katoliku koguduse pearaskusi.

Käesoleval sajandil võib öelda, et Soome on olnud niisama kaua protestantlik kui ta varemini katoliiklik oli. Ajalugu jutustab, et Rootsi kuningas Eerik Püha võttis ette esimese nn. ristisõja Soome. See oli 12. sajandil. Temaga koos tuli inglise päritoluga piiskop Henrik, kes suri märtrina pärast vaevalt paariaastast misjonitööd. Teda peetakse tänapäevani Soome kaitsepühakuks. Katoliiklikust keskajast on säilinud tänini kaheksakümne vana kivikiriku ümber. Siin-seal leidub veel mõni Maarja kujuke või mõni pühakupilt seinamaalil; neid roogiti pietismiajal üsna brutaalselt välja. Tollal, s.t. 18. ja 19.

sajandil, pühkis pietism minema katolitsismi viimased jäänused ka rahvapärirusest. Katoliku õpetus langes unustusse.

Alles meie sajandil tuli see tagasi, alul üsna vähenõudlikuna. Umbusk ja eelarvamused olid ehitanud tugeva müüri. Aastal 1903 pühitseti ametisse meie esimene omamaalasest preester, Wilfrid Christerson. Teise saime a. 1911: see oli Adolf Carling. Alles viiskümmend aastat hiljem, 1961, pühitseti järgmine soome vaimulik, dominikaanlane Martti Voutilainen. See oli esimene katoliiklik preestrikspühitsemine Helsingis pärast reformatsiooni ning äratas sellepärast suurt tähelepanu ka mittekatoliiklikes ringkondades.

Peagi pärast Soome iseseisvumist loodi Soome Apostlik Vikariaat (a. 1920), kuid alles aastast 1955 on meil oma piiskopkond. Piiskopiks nimetati hollandlane Wilhelm Cobben, tillukesest püha Henriku kirikust Helsingis sai meie « toomkirik ».

Juba aastal 1942 saatis Soome Vabariik oma esindaja Püha Tooli juurde. Tuleb märkida, et teistel Põhja-Euroopa riikidel pole niisugust esindust tänapäevani. Kuigi see samm polnud tingitud usulistest põhjustest, võis selles siiski näha üldise hea tahte väljendust, ning nüüdsest peale lehvis rahulipp ametvõimude heakskiidul. Järgmine tähelepanuväärne sündmus samas suunas tuli aastat kakskümmendviis hiljem: ökumeeniline liikumine aitas katoliikliku vähemuse tema isoleeritud seisukorrast välja. Ja nimelt korraldati möödunud talvel üks ökumeeniline jumalateenistus jutlusega meie uuelts piiskopilt. Ainult viis aastat tagasi poleks see veel olnud mõeldav!

Kirikukogul vallandatud tormist jõudis mõni laineke ka Soome randa. Ilmik-apostolaadile, rahvakeelsele jumalateenistusele jne. pühendati palju pikki vaidlusõhtuid. Ühe tulemusena asutati tänavu meie koguduses uus, ilmikutest koosnev komitee, mis sai nimeks « koguduse nõukogu » ja töötab koguduse preestri eesistumisel. Väljaspool tavalisi huvigruppide-õhtuid korralda-

takse nüüd ka « koguduse-õhtuid », kuhu on kutsutud kõik liikmed, vanusest ja huvidest olenematult, lihtsalt üksteist tundma õppima. Iga pühapäev peetakse üks rahvakeelne missa, kas soome või rootsi keeles, kuid suurem osa jumalateenistusi jääb ladinakeelseteks. Meie pisikesed kogudused peavad sellest nimelt väga lugu; sageli on sel eelistamisel tundeside isikliku konversioonilooga, nii et seda olukorda pole kerge muuta.

Huvigruppide elav tegevus äratav ka teatud opositsiooni. Meie seltsikesed teevad teatud mõttes üksteise elu kibedaks. Kaks õmblusringi, akadeemikute-grupp, üliõpilaste-grupp, liturgia-ring jne — kõik see kahetuhanda katoliiklase jaoks, kes elavad pealegi veel laialipillatult. Ent kui seda seltsitegevust omaette vaadelda — mitte vahendina — on tal tähtis missioon täita: ta aktiveerib meie katoliiklasi ja aitab palju kaasa selleks et meie kirik käitub elava organismina ega ole ainult tühi hierarhiline kest. Siin peitub teatav sisemine jõud, mis meid edasi viib.

Senini on tegevus tugevasti koondunud Helsingi ümber, kus elab suurem osa vaimulikonnast. Siin asub dominiikaani-isade Studium Catholicum, katoliiklik informatsioonikeskus ja suurem osa seltse-ühinguid. Kuid ka Turu, Tampere ja Jyväskylä koguduste ümber kasvab huvi ja osavõtt.

Kilomeetrit kolmkümmend pealinnast seisab Myllyjärvi ökumeenilise keskuse uus hoone. Kolme idariituse preestri — üks hollandlane, üks austerlane ja üks prantslane — juhatusel töötava keskuse uks on alati ja kõigile avatud, eriti aga ettekande- ja diskussiooniõhtute puhul. Pühapäevased jumalateenistused keskuse väikeses, bütsantsi stiilis sein-

maalidega puukirikus toovad kokku hulga palvelisi mitmest rahvusest ja kirikust. Aga alles pärast liturgiat, kiriku ukse ees ja kohvilauas tuleb ilmsiks see kirju koosseis mis iseloomustab meie väikest kirikut mujalgi. Siin kuuleb peale kahe maakeele veel inglise, prantsuse, saksa, hollandi, itaalia ja vahel isegi vene keelt. Keegi ei tunne end kõrvalseisjana ja vaimulike laialdane keelteoskus tuleb keskuse populaarsusele kindlasti vaid kasuks.

Soome katoliiklased kuuluvad niihästi kultuuri poolest kui administratiivselt Skandinaavia rahvaste perre. Monsignore Bruno Heim, paavsti pronuntsius ja apostlik delegaat Põhjamaade kirikute jaoks, elab Kopenhaagenis. Üleaaštati käib koos nädalapikkune Põhjala katoliiklike akadeemikute kongress. Võõrustajaks on kordamööda Taani, Soome, Norra ja Rootsi, päevade kava kuulub sageli kõrgesse intellektuaalsesse klassi. Ka noortevaheline kontakt muutub aina « üleskandinaavlikumaks » ja elavamaks. Läänud ülestõusmispühadeks korraldame me Soomes esimese rahvusvahelise noortelaagri; üritus leidis head vastukaja. Samuti seisame me tihedas kontaktis saksa noorusega: grupireisid siit sinna ja vastupidi aina sagenevad.

Meie katoliikluse tuleviku-väljavaheteid on raske hinnata. Kirik elab meil suurel määral kunstliku hingamise varal ja vajab abi väljastpoolt. Tähtsaimaks eelduseks on, et kirik muutuks rahvalikumaks, s.t. et tal oleks rohkem omalt maalt pärinevaid liikmeid ja juhte. Kuid ka siin võime vahendit sihina vaadelda: *töö*l kiriku kasvamise heaks on suurem eluline tähtsus kui selle sihi tegelikul saavutamisel.

Birgitta Stenius

Esileheküljel: keskaegne neitsi Maarja Jeesuslapsega Häme muuseumist.